

Категорія справи № 753/23624/18: Цивільні справи (до 01.01.2019); Окреме провадження; Справи про видачу і продовження обмежувального припису.

Надіслано судом: не визначено. Зареєстровано: 09.12.2019. Оприлюднено: 10.12.2019.

Дата набрання законної сили: 27.11.2019

Номер судового провадження: 61-9012св19

Верховний
Суд

Постанова

Іменем України

27 листопада 2019 року

м. Київ

справа № 753/23624/18

провадження № 61-9012св19

Верховний Суд у складі колегії судів Першої судової палати Касаційного цивільного суду:

головуючого - Синельникова Є. В. (суддя-доповідач),

суддів: Осіяна О. М., Сакари Н. Ю., Хопти С. Ф., Шиповича В. В.,

учасники справи:

заявник - ОСОБА_1 ,

заінтересована особа - ОСОБА_2 ,

розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 на постанову Київського апеляційного суду, у складі колегії суддів: Музичко С. Г., Болотова Є. В., Лапчевської О. Ф., від 13 березня 2019 року.

Короткий зміст позовних вимог

У грудні 2018 року ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою про видачу обмежувального припису щодо ОСОБА_2 .

Свої вимоги заявник мотивувала тим, що 18 жовтня 2018 року її колишній чоловік ОСОБА_2 вчинив дії, які підпадають під ознаки, передбачені пунктом 3 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», відносно неї та їх малолітніх дітей, вигнав їх з квартири. Зазначила, що за результатом її звернення до правоохоронних органів постановою Дарницького районного суду міста Києва від 05 листопада 2018 року ОСОБА_2 було визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 173-2 КУпАП. На день звернення вона та її діти проживали з ОСОБА_2 за адресою: АДРЕСА_1 , останній поводить себе агресивно, вдається до фізичного насильства та словесних погроз у присутності дітей, періодично перебуває в стані алкогольного сп'яніння, не контролює свою поведінку. Заявник вказала, що почуває себе незахищено, побоюється, що ОСОБА_2 завдасть їй тілесних ушкоджень, а тому не вона може знаходитись та проживати разом з ним.

Із урахуванням зазначеного, ОСОБА_1 просила встановити заходи тимчасового обмеження прав ОСОБА_2 строком на шість місяців, поклавши на нього наступні обов'язки: заборонити перебувати в місцях проживання з постраждалою особою ОСОБА_1 , що проживає за адресою: АДРЕСА_1 ; обмежити спілкування з постраждалими дітьми - ОСОБА_4 , ІНФОРМАЦІЯ_2 , ОСОБА_5 , ІНФОРМАЦІЯ_3 , ОСОБА_6 , ІНФОРМАЦІЯ_4 , ОСОБА_7 , ІНФОРМАЦІЯ_4 ; заборонити наближатися на відстань 100 метрів до місця проживання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою ОСОБА_1 ; заборонити особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу ОСОБА_1 , якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому ОСОБА_2 , переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватись з нею; заборонити вести листування, телефонні переговори з постраждалою ОСОБА_1 або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Короткий зміст рішення суду першої інстанції

Рішенням Дарницького районного суду міста Києва, у складі судді Заставенко М. О., від 10 грудня 2018 року у задоволенні заяви ОСОБА_1 відмовлено.

Рішення суду першої інстанції мотивоване тим, що надані заявником матеріали не містять доказів вчинення домашнього насильства ОСОБА_2 по відношенню до неї та їх дітей. Судом встановлено наявність спору між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 щодо визначення місця проживання дітей, по аліментним зобов'язанням, а також щодо користування квартирою за адресою: АДРЕСА_1 . Співставляючи інтереси учасників справи, враховуючи суспільні інтереси, суд дійшов висновку про відсутність обґрунтованих підстав для виправдання такого серйозного втручання у приватне життя ОСОБА_2 та видачі обмежувального припису.

Короткий зміст постанови суду апеляційної інстанції

Постановою Київського апеляційного суду від 13 березня 2019 року апеляційну скаргу ОСОБА_1 задоволено частково. Рішення Дарницького районного суду міста Києва від 10 грудня 2018 року скасовано та ухвалено нове рішення, яким заяву ОСОБА_1 задоволено частково. Встановлено заходи тимчасового обмеження прав ОСОБА_2 терміном на 4 місяці. Заборонено перебувати у місцях спільного проживання з постраждалою особою ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1 . Заборонено наближатися на відстань 100 метрів до місця спільного проживання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою ОСОБА_1 . В іншій частині заяви відмовлено.

Постанова апеляційного суду мотивована тим, що наявність конфлікту між подружжям, факту заподіяння ОСОБА_1 тілесних ушкоджень її колишнім чоловіком, що мало наслідком звернення заявника із заявою про вчинення кримінального правопорушення, відсутність бажання примирення у постраждалої від домашнього насильства ОСОБА_1, а також відсутність ознак щирого каяття, дають суду підстави дійти висновку про наявність ризиків щодо повторного вчинення домашнього насильства, зокрема за місцем їх спільного проживання.

Короткий зміст вимог касаційної скарги та доводи особи, яка подала касаційну скаргу

У касаційній скарзі ОСОБА_2 просить скасувати постанову Київського апеляційного суду від 13 березня 2019 року і залишити в силі рішення Дарницького районного суду міста Києва від 10 грудня 2018 року, посилаючись на неправильне застосування апеляційним судом норм матеріального права та порушення норм процесуального права.

Касаційна скарга мотивована тим, що підстави для застосування обмежувального припису відсутні, оскільки судом не встановлено у зв'язку з вчиненням якого виду насильства до ОСОБА_2 застосовано обмежувальний припис. Встановлені постановою Дарницького районного суду м. Києва від 05 листопада 2018 року у справі № 753/21528/18 обставини не можуть бути підставою для такого серйозного втручання в права ОСОБА_2, їх обмеження. Обмежувальний припис не може бути застосований за адресою: АДРЕСА_1, оскільки заявник за вказаною адресою не проживає. А таке обмеження у володінні і користуванні власною квартирою є безпідставним та незаконним, оскільки судом фактично позбавлено ОСОБА_2 права користування житлом, яке належить йому на праві особистої власності. Апеляційним судом також порушено презумпцію невинуватості, а рішення суду базується на неналежних та недопустимих доказах. Заявником не надано належного та допустимого доказу від уповноваженого на те органу у підтвердження її проживання за адресою: АДРЕСА_1. Резолютивна частина судового рішення викладена некоректно та незрозуміло.

Надходження касаційної скарги до суду касаційної інстанції

Ухвалою Верховного Суду від 15 жовтня 2019 року відкрито касаційне провадження у справі.

Ухвалою Верховного Суду від 18 листопада 2019 року справу за заявою ОСОБА_1, заінтересована особа - ОСОБА_2, про видачу обмежувального припису призначено до судового розгляду у порядку спрощеного позовного провадження.

Відзив на касаційну скаргу не надходив

Фактичні обставини справи, встановлені судами

Заявник ОСОБА_1 та заінтересована особа ОСОБА_2 перебували в зареєстрованому шлюбі з 04 квітня 2009 року, який рішенням Дарницького районного суду міста Києва від 26 травня 2016 року у справі № 753/6899/16-ц був розірваний (а. с. 14, 33).

Від шлюбу колишнє подружжя мають спільних малолітніх дітей - ОСОБА_5, ІНФОРМАЦІЯ_3, ОСОБА_6, ІНФОРМАЦІЯ_4, ОСОБА_7, ІНФОРМАЦІЯ_4 (а. с. 22-24).

Заявник має ще одного сина ОСОБА_4 ІНФОРМАЦІЯ_2, який проживає разом з нею (а. с. 21).

Місце проживання заявниці ОСОБА_1 зареєстровано за адресою: АДРЕСА_2. Місце проживання дітей зареєстровано за цією ж адресою (а. с. 4).

У період з 08 травня 2012 року по 29 серпня 2016 року місце проживання ОСОБА_1 та дітей ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 було зареєстровано за адресою: АДРЕСА_1 (а. с. 4, 25-28).

Власником квартири АДРЕСА_1 є ОСОБА_2 на підставі договору купівлі-продажу від 14 липня 2006 року (а. с. 44-46).

За результатами розгляду звернення ОСОБА_1 від 30 квітня 2016 року до Дарницького управління поліції ГУ НП у м. Києві проведена перевірка, якою встановлено, що за місцем мешкання чоловік ОСОБА_2 вчинив словесний конфлікт, який виник з приводу подання ОСОБА_1 до суду позову про розірвання шлюбу (а. с. 7).

Постановою Дарницького районного суду міста Києва від 05 листопада 2018 року у справі № 753/21528/18, яка набрала законної сили 15 листопада 2018 року, встановлено, що 18 жовтня 2018 року близько 20-15 год. ОСОБА_2, знаходячись за своїм місцем проживання за адресою: АДРЕСА_1, вчинив сімейну сварку з колишньою дружиною ОСОБА_1, в ході якої висловлювався на її адресу нецензурною лайкою, чим вчинив психологічне насильство в сім'ї. ОСОБА_2 було визнано винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого частиною першою статті 173-2 КУпАП. При розгляді протоколу ОСОБА_2 суду пояснив, що конфлікт між колишнім подружжям виник з приводу проживання ОСОБА_1 разом з дітьми в його квартирі. Підтвердив, що міг висловлюватись нецензурною лайкою, в результаті чого ОСОБА_1 викликала поліцію (а. с. 6).

Актом від 31 жовтня 2018 року зафіксовано результати обстеження умов проживання дітей ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_7, ОСОБА_6, проведеного працівниками служби у справах дітей за зверненням ОСОБА_1 від 18 жовтня 2018 року за адресою: АДРЕСА_1 (а. с. 10).

Діти ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_7, ОСОБА_7 в період з 2008 по 2016 роки відвідували відповідні їх віку дошкільні та шкільні навчальні заклади Дарницького району м. Києва (а. с. 12-13, 16, 17).

Діти шкільного віку ОСОБА_4 та ОСОБА_5 наказом навчального закладу (ЗОШ № 296 м. Києва) від 31 серпня 2016 року на підставі заяв батьків переведені до Зачепілівського ліцею Зачепілівського району Харківської області (а. с. 18, 19).

ОСОБА_1 зверталась за консультативною допомогою до спеціалістів Київського міського Центру роботи з жінками. 12 травня 2016 року їй надано консультацію за темою «Домашнє насильство», «Сімейне законодавство», 12 червня 2018 року - «Домашнє насильство» (а. с. 34).

14 листопада 2018 року управлінням у справах сім'ї, молоді та спорту Дарницької районної в м. Києві державної адміністрації ОСОБА_1 направлена до центру сім'ї Дарницького району м. Києва на консультацію психолога з метою подолання кризової ситуації в сім'ї, а саме домашнього насильства (а. с. 35).

Апеляційним судом встановлено, що до Єдиного реєстру досудових розслідувань 04 жовтня 2018 року внесено заяву ОСОБА_1, відповідно до якої 02 жовтня 2018 року приблизно о 07:45 год., за адресою: АДРЕСА_1, колишній чоловік ОСОБА_2 наніс їй тілесні

ушкодження середньої тяжкості. ОСОБА_2 повідомлено про підозру (а. с. 70).

Листом Дарницького управління поліції Національної поліції у м. Києві від 14 листопада 2018 року рекомендовано ОСОБА_1 з метою недопущення вчинення систематичного домашнього насильства та інших протиправних дій з боку ОСОБА_2 звернутися до суду із заявою про видачу обмежуваного припису (а. с. 72).

Позиція Верховного Суду

Згідно з положеннями частини другої статті 389 Цивільного процесуального кодексу України підставами касаційного оскарження є неправильне застосування судом норм матеріального права чи порушення норм процесуального права.

Згідно з частиною першою статті 400 ЦПК України під час розгляду справи в касаційному порядку суд перевіряє в межах касаційної скарги правильність застосування судом першої або апеляційної інстанції норм матеріального чи процесуального права і не може встановлювати або (та) вважати доведеними обставини, що не були встановлені в рішенні чи відкинуті ним, вирішувати питання про достовірність або недостовірність того чи іншого доказу, про перевагу одних доказів над іншими.

Відповідно до частин першої, другої та п'ятої статті 263 ЦПК України судові рішення повинно ґрунтуватися на засадах верховенства права, бути законним і обґрунтованим.

Законним є рішення, ухвалене судом відповідно до норм матеріального права із дотриманням норм процесуального права.

Обґрунтованим є рішення, ухвалене на підставі повно і всебічно з'ясованих обставин, на які сторони посилаються як на підставу своїх вимог і заперечень, підтверджених тими доказами, які були досліджені в судовому засіданні.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про задоволення позовних вимог, апеляційний суд виходив із доведеності підстав для застосування обмежувальних заходів щодо кривдника, враховуючи наявність конфлікту між колишнім подружжям, факт вчинення психологічного насильства в сім'ї, заподіяння ОСОБА_1 тілесних ушкоджень її колишнім чоловіком, а також відсутність бажання примирення у постраждалої від домашнього насильства ОСОБА_1 і відсутність ознак щирого каяття у кривдника.

Здійснюючи перегляд судового рішення у касаційному порядку, колегія суддів виходить із наступного.

Протидія насильству у сім'ї є одним із важливих напрямів суспільного розвитку. Вона розглядається не лише як соціальна проблема, а, насамперед, як проблема захисту прав людини і, перш за все, прав жінок. При здійсненні насильства у сім'ї відбувається порушення прав і свобод конкретної людини, що вимагає втручання з боку держави і суспільства.

Невжиття своєчасних обмежувальних заходів щодо кривдника може призвести в подальшому до завдання шкоди здоров'ю потерпілої від насильства у сім'ї.

У той же час згідно із частиною першою статті 81 ЦПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень, крім випадків, встановлених цим Кодексом.

Основним нормативно-правовим актом, який регулює спірні правовідносини у вказаній сфері, є Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Цей Закон визначає організаційно-правові засади запобігання та протидії домашньому насильству, основні напрями реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, спрямовані на захист прав та інтересів осіб, які постраждали від такого насильства.

Згідно з пунктами 3, 4, 14 та 17 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що домашнє насильство - це діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Економічне насильство - це форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Психологічне насильство - це форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Фізичне насильство - це форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Відповідно до частини першої статті 24 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» до спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать: 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника; 2) обмежувальний припис стосовно кривдника; 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи; 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Пунктом 7 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» передбачено, що обмежувальний припис стосовно кривдника - це встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи.

Згідно з частиною третьою статті 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

У пункті 9 частини першої статті 1 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що оцінка ризиків - це оцінювання вірогідності продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення, а також смерті постраждалої особи.

Згідно з пунктом 3 частини першої статті 350-4 ЦПК України у заяві про видачу обмежувального припису повинно бути зазначено обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності).

Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» визначено, що видача обмежувального припису є заходом впливу на кривдника, який може вживатися лише в інтересах постраждалих осіб та у разі настання певних факторів та ризиків.

Суди під час вирішення такої заяви мають надавати оцінку всім обставинам та доказам у справі, вирішувати питання про дотримання прав та інтересів дітей і батьків, а також забезпечити недопущення необґрунтованого обмеження одного із батьків у реалізації своїх прав відносно дітей у разі безпідставності та недоведеності вимог заяви іншого з батьків.

Під час вирішення питання про наявність підстав для видачі обмежувального припису суди мають встановлювати, яким формам домашнього насильства піддавався заявник, та оцінювати ризики продовження у майбутньому домашнього насильства у будь-якому його прояві.

Статтю 350-6 ЦПК України передбачено, що, розглянувши заяву про видачу обмежувального припису, суд ухвалює рішення про задоволення заяви або відмову в її задоволенні. У разі задоволення заяви суд видає обмежувальний припис у вигляді одного чи декількох заходів тимчасового обмеження прав особи, яка вчинила домашнє насильство, передбачених Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» на строк від одного до шести місяців.

Суд апеляційної інстанції, надавши належну оцінку доведеної факту вчинення ОСОБА_2 у жовтні 2018 року факту психологічного насильства щодо ОСОБА_1, що підтверджується постановою Дарницького районного суду міста Києва від 05 листопада 2018 року у справі № 753/21528/18, а також заподіяння у жовтні 2018 року ОСОБА_2 тілесних ушкоджень ОСОБА_1, що станом на момент розгляду справи апеляційним судом підтверджувалось витягом з Єдиного реєстру досудових розслідувань, а станом на сьогоднішній день підтверджується вироком Дарницького районного суду міста Києва від 24 вересня 2019 року у справі № 753/22395/18, яким ОСОБА_2 визнано винним у вчиненні злочину, передбаченого частиною першою статті 122 КК України (заподіяння тілесних ушкоджень середньої тяжкості ОСОБА_1), дійшов обґрунтованого висновку про наявність підстав для застосування обмежувального припису щодо ОСОБА_2.

Встановлені обставини підтверджують факт вчинення ОСОБА_2 по відношенню до колишньої дружини ОСОБА_1 психологічного та фізичного насильства протягом жовтня 2018 року.

Встановивши, що відносини учасників цієї справи не покращились, ОСОБА_2 не надає належної оцінки агресивності своїх дій, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про наявність загрози здоров'ю заявника та існування ризику продовження чи повторного вчинення домашнього насильства.

У той же час колегія суддів не може погодитись з постановою суду апеляційної інстанції щодо обов'язків, які підлягають покладенню на ОСОБА_2 з метою запобігання вчиненню домашнього насильства.

Суд апеляційної інстанції встановив, що квартира АДРЕСА_1 належить на праві власності ОСОБА_2, а ОСОБА_1 (а також діти) не мають зареєстрованого місця проживання у цій квартирі. На час розгляду справи судом апеляційної інстанції учасники цієї справи спільно не проживали. За таких обставин покладення на ОСОБА_2 заборони перебувати у квартирі, яка належить йому на праві власності, порушує його право на користування цієї квартирою, і такий захід не може бути визнаний пропорційним за обставин цієї справи.

Враховуючи вищезазначене, постановою суду апеляційної інстанції у частині заборони ОСОБА_2 перебувати у місцях спільного проживання з постраждалою особою ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1, підлягає скасуванню із ухваленням у цій частині рішення про відмову у задоволенні заяви ОСОБА_1.

У іншій частині постанову суду апеляційної інстанції підлягає залишенню без змін, оскільки відповідає вимогам матеріального та процесуального права.

У відповідності до частини першої статті 412 ЦПК України підставами для скасування судових рішень повністю або частково і ухвалення нового рішення у відповідній частині або зміни рішення є неправильне застосування норм матеріального права або порушення норм процесуального права.

Керуючись статтями 402, 409, 412, 415, 416, 418, 419 ЦПК України, Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду

ПОСТАНОВИВ:

Касаційну скаргу ОСОБА_2 задовольнити частково.

Постанову Київського апеляційного суду від 13 березня 2019 року частині заборони ОСОБА_2 перебувати у місцях спільного проживання з постраждалою особою ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1, скасувати. У задоволенні заяви ОСОБА_1 у цій частині відмовити.

В іншій частині постанову Київського апеляційного суду від 13 березня 2019 року залишити без змін.

Постанова суду касаційної інстанції набирає законної сили з моменту її прийняття, є остаточною і оскарженню не підлягає.

Головуючий **Є. В. Синельников Судді О. М. Осіяні Н. Ю. Сакара С. Ф. Хопта В. В. Шипович**